

2.4.2025

Hyvinvointialueen luottamushenkilöiden valintaa ja usealla hallinnon tasolla toimimista koskeva ohjeistus

Tausta

Valtiovarainministeriö on asettanut työryhmän arvioimaan useilla eri hallinnon tasoilla luottamushenkilönä toimimista sekä vaalikelpoisuutta koskevaa sääntelyä. Työryhmän toimikausi on 15.11.2024 – 15.12.2025. Työryhmän tehtävänä on arvioida usealla hallinnon tasolla eri tasoilla tehtävän päätöksenteon mahdollisia päällekkäisyyksiä ja jääviyskysymyksiä sekä kunnan ja hyvinvointialueen työntekijöiden osallistumista kunta- ja aluehallitusten ja niiden alaisten lautakuntien työhön. Työryhmä arvioi nykytilaa ja lainsäädännön kehittämistarpeita ottaen huomioon muun muassa kevään 2025 kunta- ja aluevaalien tulokset ja ajantasaisen tilanteen kuntien ja hyvinvointialueiden toimielinten kokoonpanoissa sekä päätöksenteossa. Työryhmä kokoaa työnsä tulokset arviomuistioksi. Lisäksi työryhmä raportoi työn etenemisestä jo keväällä 2025 vaaleihin mennessä niin, että toimielimiä koskeva ohjeistus on käytettävissä vaalien jälkeisessä paikkajaossa.

Työryhmän arviomuistiossa, joka valmistuu loppuvuodesta 2025, tullaan erikseen arvioimaan mahdollisia sääntelyn kehittämistarpeita. Työryhmän keväällä 2025 käsittelemän ohjeistuksen tarkoitus on kuvata nykylainsäädäntöä.

Ohjeistus ei koske kunnan toimielinten valintoja, joita käsitellään Suomen Kuntaliitto ry:n yleiskirjeissä. Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy:n yleiskirjeissä käsitellään hyvinvointialueen toimielinten valintoja. Yleiskirjeissä on myös koottuna runsaasti oikeuskäytäntöä. Kuntia koskevaan oikeuskäytäntöön perehtyminen on suositeltavaa taustaksi myös hyvinvointialueen toimielinten valintoja tehtäessä. Hyvinvointialuelaista ei vielä ole käytettävissä juurikaan oikeuskäytäntöä.

Oheisessa muistiossa on käyty läpi hyvinvointialuelain vaalikelpoisuutta toimielimiin koskevat säännökset ja koottu myös usein kysytyä osioon keskeiset näkökohdat koskien luottamushenkilön toimimista yhtä aikaa kunnan ja hyvinvointialueen hallinnossa sekä hyvinvointialueen työntekijöiden vaalikelpoisuutta aluehallitukseen. Työryhmän keväällä 2025 käsittelemän ohjeistuksen tarkoitus on kuvata voimassa olevaa lainsäädäntöä.

Työryhmän käsittelemä ohjeistus koostuu muistion mukaisesta sisällöstä. Lainsäädännön kuvaus sekä usein kysytyä osion kysymykset ja vastaukset julkaistaan valtiovarainministeriön verkkosivuilla. Verkkosivujen sisältöä päivitetään tarpeen mukaan esimerkiksi oikeuskäytännön osalta.

Pääperiaatteet luottamushenkilönä toimimisesta usealla hallinnon tasolla:

- Lainsäädännössä ei nykyisin rajoiteta henkilön toimimista luottamushenkilönä samanaikaisesti usealla hallinnon tasolla.

- Työryhmä katsoo, että usein toistuvia esteellisyytilanteita sekä päätöksenteon ristiriitatilanteita on mahdollista ja suositeltavaa välttää jo ennakolta, kun aluehallituksen, kunnanhallituksen ja lautakuntien jäseniä valitaan.
- Hallinnon puolueettomuus edellyttää, että toimielimen jäsenenä kunnissa ja hyvinvointialueilla ei ole henkilöitä, joiden puolueettomuuteen kohdistuu epäilyjä. Hallinnon toimivuus ja päätöksenteon tehokkuus eivät saa kärsiä päällekkäisten roolien vuoksi. Työryhmä suosittelee, että toimielinten jäsenvalinnoista käydään niin kutsutut pelisääntökeskustelut esimerkiksi valtuustoryhmien välillä. Yksi tapa voisi olla esimerkiksi yhdessä laadittu valtuustososopimus, jossa on mahdollista ennalta sopia päällekkäisten roolien välttämisestä hyvinvointialueen ja kunnan luottamustoimissa.

Vaalikelpoisuus aluehallitukseen:

- Aluehallitukseen ei voida valita välittömästi aluehallituksen alaisena toimivaa hyvinvointialueen palveluksessa olevaa henkilöä. Organisatorisesti aluehallituksen alainen henkilö ei voi samaan aikaan toimia aluehallituksen jäsenenä.
- Aluevaltuuston päättämästä organisaatorakenteesta voi aiheutua se, että hyvinvointialueen palveluksessa oleva henkilöstö on laajasti aluehallituksen alaista, jolloin heitä koskee hyvinvointialuelain 78 §:n 1 momentin 1 kohdan mukainen vaalikelpoisuusrajoitus.
- Jos aluehallituksen alaisena toimii lautakunta, jonka alaisena on hyvinvointialueeseen palvelussuhteessa olevaa henkilöstöä, tällainen henkilö ei ole vaalikelpoinen asianomaiseen lautakuntaan, mutta voi tietyin edellytyksin olla vaalikelpoinen aluehallitukseen.

Toimielinten kokoonpanoa koskevat säännökset

Kevään 2025 aluevaaleissa ja kuntavaaleissa sekä toimielimiin jäseniä nimitettäessä noudatetaan voimassa olevaa kuntalain (410/2015) ja hyvinvointialuelain (611/2021) sääntelyä. Aluehallituksen sekä tarkastuslautakunnan ja muiden lautakuntien jäsenet valitaan kesäkuussa pidettävässä aluevaltuuston kokouksessa.

Lainsäädännössä ei rajoiteta henkilön toimimista luottamushenkilönä samanaikaisesti usealla hallinnon tasolla, esimerkiksi kansanedustajana, hyvinvointialueen ja kunnan luottamushenkilönä. Henkilö voi kuitenkin olla esteellinen yksittäisten asioiden käsittelyssä, jos hän toimii samaan aikaan sekä kunnan että hyvinvointialueen toimielinten jäsenenä. Esteellisyydestä säädetään hyvinvointialuelain 102 §:ssä ja hallintolain 27–30 §:ssä. Usein toistuvat esteellisyytilanteet haittaavat käytännössä asioiden käsittelyä toimielimessä. Hyvän hallinnon perusteisiin kuuluu päätöksenteon puolueettomuudesta huolehtiminen. Esteellisyyden arviointi on asia- ja tapauskohtaista. Usein toistuvia esteellisyytilanteita on käytännössä mahdollista välttää valittaessa jäseniä hyvinvointialueen aluehallitukseen ja muihin toimielimiin (ks. asiasta usein kysyttyä osiosta).

Hyvinvointialueen toimielimet

Hyvinvointialuelain 35 §:n mukaan hyvinvointialueella on oltava aluevaltuuston lisäksi aluehallitus ja tarkastuslautakunta. Kansalliskielilautakunnasta sekä saamen kielen lautakunnasta säädetään hyvinvointialuelain 33 §:ssä.

Aluevaltuusto voi asettaa 1) aluehallituksen alaisena toimivia lautakuntia hoitamaan pysyväisluonteisia tehtäviä; 2) johtokuntia liikelaitoksen tai tehtävän hoitamista varten; 3) jaostoja aluehallitukseen, lautakuntaan ja johtokuntaan.

Aluehallitus ja aluevaltuuston päätöksen nojalla muukin toimielin voi asettaa toimikunnan määrätyn tehtävän hoitamista varten.

Aluehallituksen, lautakunnan ja johtokunnan jaostoihin sovelletaan, mitä asianomaisesta toimielimestä säädetään.

Hyvinvointialueen hallintosäännössä on määräykset siitä, mitä toimielimiä hyvinvointialueella on aluevaltuuston, aluehallituksen ja tarkastuslautakunnan lisäksi, miten hyvinvointialueen johtaminen on järjestetty ja miten hyvinvointialueen henkilöstöorganisaatio on järjestetty.

Hyvinvointialuelain 36 §:ssä säädetään toimielinten kokoonpanosta. Aluevaltuusto voi päättää, että 1) muu toimielin kuin aluevaltuusto valitsee johtokunnan jäsenet tai osan jäsenistä; 2) johtokunnan jäsenet tai osa sen jäsenistä valitaan aluevaltuuston määrittämien perusteiden mukaisesti hyvinvointialueen asukkaiden, henkilöstön tai palvelujen käyttäjien esityksestä.

Pykälän 3 momentin mukaan jaoston jäsenenä voi olla myös toimielimen varajäsen. Aluevaltuusto voi päättää, että jaoston jäseneksi, ei kuitenkaan puheenjohtajaksi, voidaan valita muitakin kuin toimielimen jäseniä ja varajäseniä. Pykälän 4 momentin mukaan toimielinten jäsenille valitaan henkilökohtaiset varajäsenet, joihin sovelletaan, mitä varsinaisista jäsenistä säädetään. Naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta toimielimen jäseniä valittaessa säädetään naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain (609/1986) 4 a §:ssä.

Hyvinvointialuelain 37 §:ssä säädetään toimielimen jäsenten toimikaudesta ja valitsemisesta. Toimielimen jäsenet valitaan aluevaltuuston toimikaudeksi, jollei aluevaltuusto ole päättänyt, että heidän toimikautensa on aluevaltuuston toimikautta lyhyempi, tai jäljempänä toisin säädetä. Jos toimielin valitsee jaoston jäsenet, se päättää samalla heidän toimikaudestaan. Toimikunta asetetaan enintään sen asettaneen toimielimen toimikaudeksi. Aluehallituksen sekä tarkastuslautakunnan ja muiden lautakuntien jäsenet valitaan kesäkuussa pidettävässä aluevaltuuston kokouksessa.

Toimielimen puheenjohtajista ja varapuheenjohtajista säädetään 38 §:ssä. Aluevaltuusto tai muu valinnasta vastaava toimielin valitsee jäseniksi valituista toimielimen puheenjohtajan ja tarpeellisen määrän varapuheenjohtajia. Puheenjohtaja ja varapuheenjohtajat valitaan samassa vaalitoimituksessa. Aluevaltuusto voi päättää, että aluevaltuuston ja aluehallituksen puheenjohtaja ja varapuheenjohtajat sekä lautakuntien puheenjohtajat toimivat päätoimisina tai osa-aikaisina luottamushenkilöinä.

Hyvinvointialueen luottamushenkilöt

Hyvinvointialueen luottamushenkilöitä ovat hyvinvointialuelain 74 §:n mukaan valtuutetut ja varavaltuutetut, hyvinvointialueen toimielimiin valitut jäsenet ja muut hyvinvointialueen luottamustoimiin valitut henkilöt sekä hyvinvointialueen hyvinvointiyhtymän toimielimiin valitsemat jäsenet. Tehtävänsä perusteella hyvinvointialueen toimielimen jäseneksi valittu hyvinvointialueen viranhaltija tai työntekijä ei kuitenkaan ole hyvinvointialueen luottamushenkilö.

Edellä mainitun pykälän mukaan luottamushenkilön tulee edistää hyvinvointialueen ja sen asukkaiden etua sekä toimia luottamustehtävässään arvokkaasti tehtävän edellyttämällä tavalla.

Hyvinvointialuelain 75 §:n mukaan luottamustoimeen voidaan valita vain henkilö, joka on suostunut ottamaan toimen vastaan. Valtuustoehdokkaaksi voidaan asettaa vain henkilö, joka on antanut kirjallisen suostumuksensa valtuutetun toimen vastaanottamiseen. Pykälän 2 momentin mukaan luottamushenkilön ja henkilön, joka on ehdolla muuhun luottamustoimeen kuin valtuutetuksi, on aluevaltuuston tai asianomaisen toimielimen pyynnöstä esitettävä selvitys seikoista, joilla voi olla merkitystä hänen vaalikelpoisuutensa arvioinnissa.

Yleisestä vaalikelpoisuudesta hyvinvointialueen luottamustoimiin säädetään hyvinvointialuelain 76 §:ssä ja toimielinkohtaisista vaalikelpoisuuden rajoituksista 77–80 §:ssä. Hyvinvointialuelain perustelujen mukaan hyvinvointialueen asukkailla tulee lähtökohtaisesti olla mahdollisimman laaja oikeus osallistua hyvinvointialueen asioiden hoitoon. Valtuutetun vaalikelpoisuuden rajoitukset hyvinvointialueilla ovat siten vähäisemmät kuin esimerkiksi aluehallituksen jäsenen. Ehdokkaiden vaalikelpoisuus tarkistetaan vaalilain (714/1998) mukaisesti.

Yleinen vaalikelpoisuus

Yleisellä vaalikelpoisuudella tarkoitetaan edellytyksiä, jotka henkilön on täytettävä, jotta hänet voidaan valita hyvinvointialueen luottamustoimeen. Yleisestä vaalikelpoisuudesta hyvinvointialueen luottamustoimiin säädetään hyvinvointialuelain 76 §:ssä. Säännöksessä tarkoitettujen yleisen vaalikelpoisuuden edellytysten tulisi olla olemassa silloin, kun henkilö valitaan luottamustoimeen.

Vaalikelpoinen hyvinvointialueen luottamustoimeen on henkilö, joka on kyseisen hyvinvointialueen asukas, jolla on jollakin hyvinvointialueella äänioikeus aluevaaleissa sinä vuonna, jona valtuutetut valitaan tai vaali muuhun luottamustoimeen toimitetaan ja jota ei ole julistettu vajaavaltaiseksi. Yleinen vaalikelpoisuus ei ole sidottu Suomen kansalaisuuteen. Äänioikeudesta aluevaaleissa ja äänestysoikeudesta hyvinvointialueen kansanäänestyksessä säädetään hyvinvointialuelain 28 §:ssä. Äänioikeus aluevaaleissa on sillä Suomen, muun Euroopan unionin jäsenvaltion, Islannin ja Norjan kansalaisella, joka viimeistään vaalipäivänä täyttää 18 vuotta ja jonka kotikuntalaissa tarkoitettu kotikunta kuuluu kyseiseen hyvinvointialueeseen väestötietojärjestelmässä olevien tietojen mukaan 51. päivänä ennen vaalipäivää päivän päättyessä. Äänioikeus aluevaaleissa on myös muulla edellä säädetty edellytyksellä täyttävällä ulkomaalaisella, jos hänellä mainittuna ajankohtana on ollut kotikunta Suomessa vähintään kahden vuoden ajan. Äänioikeus aluevaaleissa on lisäksi sillä Euroopan unionin tai Suomessa toimivan kansainvälisen järjestön palveluksessa olevalla henkilöllä ja hänen perheenjäsenellään, joka viimeistään vaalipäivänä täyttää 18 vuotta ja jolla on asuinpaikka hyvinvointialueeseen kuuluvassa kunnassa väestötietojärjestelmässä olevien tietojen mukaan

51. päivänä ennen vaalipäivää päivän päättyessä, jos: 1) hänen tietonsa on hänen pyynnöstään talletettu väestötietojärjestelmään väestötietojärjestelmästä ja Digi- ja väestötietoviraston varmennepalveluista annetussa laissa säädetyllä tavalla; ja 2) hän on kirjallisesti ilmoittanut Digi- ja väestötietovirastolle viimeistään 52. päivänä ennen vaalipäivää ennen kello 16:ta haluavansa käyttää äänioikeuttaan aluevaaleissa tai kuntavaaleissa tai ei ole kirjallisesti peruuttanut aikaisempaa ilmoitustaan.

Vaalikelpoisuus aluevaltuustoon

Vaalikelpoisuudesta aluevaltuustoon säädetään hyvinvointialuelain 77 §:ssä. Lähtökohtana on, että hyvinvointialueen asukkailla tulisi olla mahdollisimman laaja oikeus osallistua hyvinvointialueen asioiden hoitoon. Valtuutetun vaalikelpoisuuden rajoitukset hyvinvointialueilla ovat siten vähäisemmät kuin esimerkiksi aluehallituksen jäsenen.

Eräät valtion virkamiehet

Vaalikelpoinen aluevaltuustoon ei hyvinvointialuelain 77 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan ole valtion virkamies, joka hoitaa välittömästi hyvinvointialuetta koskevia valvontatehtäviä. Säännöksen perustelujen mukaan valvontatehtäviä hoitava henkilö joutuu virassaan usein tilanteisiin, joissa hyvinvointialueen ja valtion edut ovat vastakkaiset, joten heidän toimintaansa hyvinvointialueen luottamustehtävissä ei voida pitää perusteltuna. Säännös tulee sovellettavaksi, kun sanotut valvontatehtävät kuuluvat virkamiehen varsinaisiin tehtäviin ja vastuulle.

Johtava tehtävä tai sellaiseen rinnastettava tehtävä

- Hyvinvointialuelain 77 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan vaalikelpoinen aluevaltuustoon ei ole hyvinvointialueen palveluksessa oleva henkilö, joka toimii aluehallituksen tai lautakunnan tehtäväalueen tai hyvinvointialueen liikelaitoksen johtavassa tehtävässä tai sellaiseen rinnastettavassa vastuullisessa tehtävässä. Säännöksellä rajoitetaan lain perustelujen mukaan vain keskeisten vastuullisissa asemassa olevien henkilöiden valitsemista aluevaltuustoon.

Säännöksen perustelujen mukaan toimielimen tehtäväalue muodostuu sille laissa säädetyistä ja hyvinvointialueen hallintosäännössä määrätyistä tehtävistä. Lautakunnan tehtäväalueen johtavassa tehtävässä katsotaan olevan henkilön, joka vastaa lautakunnan tehtäväalueella jonkin tehtäväkokonaisuuden johtamisesta. Jos lautakunnan tehtäväalue on suppea ja sen hoidettavana olisi esimerkiksi vain yksi tehtäväala, voisi rajoitus koskea vain yhtä henkilöä, esimerkiksi tehtäväalan vastuuvirkamiestä. Jos toimielimellä sen sijaan olisi hoidettavanaan useampia tehtäväkokonaisuuksia, koskisi rajoitus kutakin eri tehtäväkokonaisuutta johtavaa viranhaltijaa siitä huolimatta, että kyseisiä tehtäviä hoitaisi yksi virasto, osasto tai vastaava. Virasto- tai osastopäällikön lisäksi vaalikelpoisuuden rajoitus koskisi muitakin johtavia viranhaltijoita.

Vaalikelpoisuuden rajoitus koskee myös johtavaan tehtävään rinnastettavassa tehtävässä olevaa henkilöä, joka vastaa tietystä tehtäväkokonaisuudesta. Esimerkiksi viestintäpäällikkö, suunnittelupäällikkö, hyvinvointialueen lakimies, hyvinvointialueen kamreeri ja henkilöstöpäällikkö eivät olisi vaalikelpoisia aluevaltuustoon.

Säännöksen perustelujen mukaan hallinnon rakenteet ja vastuualueiden määräytyminen ovat hyvinvointialuekohtaisia eikä rajoitusten edellytetä välttämättä toteutuvan kaavamaisesti samalla nimikkeellä toimivien henkilöiden kohdalla. Vaalikelpoisuus ratkaistaisiin kussakin tapauksessa henkilön tosiasiallisten tehtävien ja aseman, ei nimikkeen perusteella. Jos tehtäväkokonaisuuden taloudellinen tai muu merkitys hyvinvointialueen organisaatiossa on vähäinen, tehtäväkokonaisuudesta vastaava henkilö ei olisi rinnastettavissa johtavaan viranhaltijaan ja olisi näin ollen vaalikelpoinen aluevaltuustoon. Vaalikelpoisuuden arviointi riippuisi tällöin siitä, miten hyvinvointialue on organisoinut tehtäviensä hoidon.

- Vaalikelpoinen aluevaltuustoon ei 77 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan ole hyvinvointialueen määräysvallassa olevan yhteisön tai säätiön palveluksessa oleva henkilö, joka asemaltaan voidaan rinnastaa 2 kohdassa tarkoitettuun hyvinvointialueen palveluksessa olevaan henkilöön.

Hyvinvointialueen tehtäviä hoitavat myös hyvinvointialueen organisaatioon kuulumattomat yhteisöt ja säätiöt. Hyvinvointialueen tehtävää hoitavana ja hyvinvointialueen määräämisvallassa olevana yhteisönä voi olla esimerkiksi osakeyhtiö. Perusteluissa todetaan, ettei tehtävien organisoimistavalla kuitenkaan saisi olla vaikutusta vaalikelpoisuussäännösten soveltamiseen. Määräämisvalta määräytyy samoin perustein kuin 4 §:ssä, jossa säädetään hyvinvointialuekonsernista.

Perustelujen mukaan sääntelyllä pyritään siihen, ettei hyvinvointialueen tehtävien organisointitapa vaikuttaisi vaalikelpoisuuteen. Tämän vuoksi yhteisön tai säätiön palveluksessa olevan henkilön tulisi olla asemaltaan rinnastettavissa hyvinvointialueen palveluksessa olevaan henkilöön. Tämä edellyttäisi ensinnäkin, että yhteisön hoitaman tehtäväkokonaisuuden tulee vastata laajuudeltaan esimerkiksi hyvinvointialueen lautakunnan hoitamaa tehtäväaluetta. Yksittäistä tehtävää hoitavat yhteisöt eivät olisi tällaisia. Toiseksi yhteisön palveluksessa olevalta henkilöltä edellytettäisiin johtavaa tai sellaiseen rinnastettavaa vastuullista asemaa. Yhteisöä tai säätiötä johtavan henkilön lisäksi rajoitus koskisi myös sellaista muuta henkilöä, jolla olisi yhteisössä tai säätiössä vastuu tietystä tehtäväkokonaisuudesta. Toimitusjohtajan lisäksi vaalikelpoisuutta vailla olisivat esimerkiksi yhteisön hallinnosta vastaava hallintojohtaja ja taloudesta vastaava talousjohtaja.

- Pykälän 4 kohdan mukaan vaalikelpoinen hyvinvointialueen aluevaltuustoon ei ole hyvinvointiyhtymän jäsenenä olevan hyvinvointialueen aluevaltuuston osalta hyvinvointiyhtymän palveluksessa oleva henkilö, joka asemaltaan voidaan rinnastaa 2 kohdassa tarkoitettuun hyvinvointialueen palveluksessa olevaan henkilöön.

Hyvinvointiyhtymässä hyvinvointialueelta ei edellytettäisi määräämisvaltaa edellytyksenä sille, että vaalikelpoisuuden rajoitukset tulisivat sovellettavaksi.

Edellä selostetut rajoitukset estävät henkilöä asettumasta ehdokkaaksi aluevaltuustoon. Kuntalakia vastaavasti myöskään hyvinvointialuelain vaalikelpoisuussäännöksissä ei tehdä eroa hyvinvointialueen viranhaltijoiden ja työntekijöiden välillä, vaan rajoitukset koskevat hyvinvointialueen palveluksessa olevia henkilöitä. Käytännössä rajoitukset koskevat useimmiten viranhaltijoita. Kun säännöksiä tulkitaan suppeasti, rajoitukset koskevat vain tehtävää vakinaisesti hoitavaa henkilöä, eikä esimerkiksi henkilöä, joka hoitaa viranhaltijan tehtäviä tämän ollessa estynyt.

Pykälässä tarkoitettussa palvelussuhteessa oleva on kuitenkin vaalikelpoinen valtuutetuksi, jos palvelussuhde päättyy ennen kuin valtuutettujen toimikausi alkaa. On huomattava, ettei virkavapaalla tai työlomalla olevan henkilön palvelussuhde ole päättynyt, joten virkavapaus tai työloma palvelussuhteesta ei tee henkilöstä vaalikelpoista.

Vaalikelpoisuus aluehallitukseen

Hyvinvointialuelain 78 §:n mukaan lähtökohtana on, että aluehallitukseen vaalikelpoisen tulee olla vaalikelpoinen myös aluevaltuustoon. Vaalikelpoisuuden erityisiä rajoituksia on laissa kohdistettu hyvinvointialueen henkilöstöön ja henkilöihin, jotka ovat kiinteissä liiketoimintasuhteissa siihen. Tietyt keskeiset tehtävät estävät valinnan aluehallitukseen.

- Vaalikelpoinen aluehallitukseen ei hyvinvointialuelain 78 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan ole hyvinvointialueen palveluksessa oleva henkilö, joka toimii välittömästi aluehallituksen alaisena.

Säännöksen perusteluissa todetaan, että organisatorisesti aluehallituksen alaisena työskentelevä henkilö ei voi olla samaan aikaan aluehallituksen jäsenenä.

Säännöstä on tulkittava siten, että vaalikelpoisuuden rajoitusta on tarkoitettu sovellettavan kaikkiin organisatorisesti aluehallituksen alaisina työskenteleviin henkilöihin. Lainkohdan sanamuodon mukaan vaalikelpoisuuden rajoitus koskee vain välittömästi aluehallituksen alaisena toimivia henkilöitä. Sitä ei sovelleta aluehallituksen alaisten toimielimien, kuten lautakuntien alaisiin viranhaltijoihin ja työntekijöihin.

Aluevaltuuston päättämästä organisaatorakenteesta voi aiheutua se, että hyvinvointialueen palveluksessa oleva henkilöstö on laajasti aluehallituksen alaista, jolloin heitä koskee hyvinvointialuelain 78 §:n 1 momentin 1 kohdan mukainen vaalikelpoisuusrajoitus. Henkilöä ei tällöin voida nimetä aluehallitukseen. Tätä koskien on myös kaksi hallinto-oikeuden samansuuntaista ratkaisua (Hämeenlinnan hallinto-oikeus päätös 2360/2024 15.11.2024 ja Helsingin hallinto-oikeus päätös 7772/2024 19.12.2024), joista toisesta on tehty valitus/haettu valituslupaa korkeimmalta hallinto-oikeudelta.

- Vaalikelpoinen aluehallitukseen ei hyvinvointialuelain 78 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan ole hyvinvointialueen määräysvallassa olevan yhteisön tai säätiön palveluksessa oleva henkilö, joka toimii säännöksen 1 kohdassa tarkoitettuun tehtävään rinnastuvassa tehtävässä.

Säännöksen perusteluissa todetaan, että tällöin hyvinvointialueen ja hyvinvointialuekonserniin kuuluvien yhteisöjen palveluksessa samanlaisissa tehtävissä toimivat henkilöt ovat vaalikelpoisuuden osalta samassa asemassa.

- Vaalikelpoinen aluehallitukseen ei ole hyvinvointialuelain 78 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan hyvinvointialueen palveluksessa oleva henkilö, joka lautakunnan esittelijänä tai muuten vastaa aluehallituksen käsiteltäviksi tulevien asioiden valmistelusta.

Säännöksen perusteluissa todetaan, että näillä hyvinvointialueen viranhaltijoilla on mahdollisuus vaikuttaa merkittävästi aluehallituksen käsiteltäväksi tuleviin asioihin. Esittelijä voidaan määrätä hallintosäännössä tai esittelijän nimeäminen voidaan jättää hallintosäännössä toimielimen päätettäväksi. Esittelijän ohella rajoitus koskee henkilöä, jolla on vastuuta asioiden

varsinaisesta valmistelusta. Edellytyksenä on, että asiat tulevat aluehallituksen käsiteltäväksi ja että ne kuuluvat aluehallituksen toimivaltaan lain tai hallintosäännön nojalla. Säännöksen soveltaminen edellyttää myös, että aluehallituksen käsiteltäväksi tulevien asioiden valmistelu kuuluu asianomaisen viranhaltijan varsinaisiin työtehtäviin. Sääntely ei koske esimerkiksi valmistelussa avustavaa henkilöstöä.

- Vaalikelpoinen aluehallitukseen ei ole hyvinvointialuelain 78 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan henkilö, joka on hallituksen tai siihen rinnastettavan toimielimen jäsenenä taikka johtavassa ja vastuullisessa tehtävässä tai siihen rinnastettavassa asemassa liiketoimintaa harjoittavassa yhteisössä tai säätiössä, jos kysymyksessä on sellainen yhteisö, jolle aluehallituksessa tavanomaisesti käsiteltävien asioiden ratkaisu on omiaan tuottamaan olennaista hyötyä tai vahinkoa.

Säännöksen perustelujen mukaan kohdassa säädetään liiketoimintaa harjoittavan yhteisön tai säätiön johtohenkilöiden vaalikelpoisuuden rajoittamisesta. Rajoituksen perusteena on, että tällainen henkilö voisi luottamushenkilönä toimia hyvinvointialueen ja sen asukkaiden edun vastaisesti ja edustamansa yhteisön eduksi tai kilpailevien yhteisöjen vahingoksi. Vaalikelpoisuusrajoituksen soveltamisen edellytyksenä on, että kohdassa mainitut molemmat edellytykset täyttyvät. Liiketoimintaa harjoittavan yhteisön tai säätiön asema suhteessa hyvinvointialueeseen ja henkilön oma asema yhteisössä tai säätiössä tulee olla säännöksessä edellytetyn mukainen. Henkilön osalta rajoitus syntyy, jos henkilö on joko hallituksen tai siihen rinnastettavan toimielimen jäsenenä taikka johtavassa ja vastuullisessa tehtävässä tai siihen rinnastettavassa asemassa kyseisessä liiketoimintaa harjoittavassa yhteisössä tai säätiössä. Palkatun henkilöstön ohella vastuullisessa asemassa voi myös olla yrityksen toimintaan osallistuva omistaja. Liiketoimintaa harjoittavan yhteisön tai säätiön osalta edellytyksenä on, että se harjoittaa liiketoimintaa kyseisellä hyvinvointialueella ja että aluehallituksessa tavanomaisesti käsiteltävien asioiden ratkaisu on omiaan tuottamaan sille olennaista hyötyä tai vahinkoa. Intressin on oltava olennainen eli aivan vähäinen taloudellinen tai muu intressi ei synnytä rajoitusta. Lisäksi edellytetään, että asioita käsitellään aluehallituksessa tavanomaisesti eli asioiden on oltava esillä useita kertoja vuodessa.

Tätä 4 kohtaa ei sovelleta hyvinvointialueen määräysvallassa olevan yhteisön hallituksen tai siihen rinnastettavan toimielimen jäsenen (78 §:n 4 mom.).

- Hyvinvointialuelain 78 §:n 2 momentin mukaan henkilöstön edunvalvonnasta asianomaisella hyvinvointialueella huolehtivan yhteisön hallituksen tai siihen rinnastettavan toimielimen puheenjohtaja ei ole vaalikelpoinen aluehallitukseen. Vaalikelpoinen ei myöskään ole henkilö, joka yhteisön neuvottelijana tai muussa vastaavassa ominaisuudessa vastaa sen edunvalvonnasta.

Säännöksen perusteluissa todetaan, että hyvinvointialuelain 43 §:n mukaan aluehallitus edustaa hyvinvointialuetta työnantajana ja vastaa hyvinvointialueen henkilöstöpolitiikasta. Hyvinvointialueen henkilöstön edunvalvonnasta huolehtivien henkilöiden asema aluehallituksessa ja henkilöstöasioita pääasiallisesti hoitavassa toimielimessä on tämän vuoksi ristiriitainen. Esteellisyyssäännökset eivät pelkästään ole riittävät ongelmien välttämiseksi ja sen vuoksi henkilöstön edunvalvonnasta huolehtivien vaalikelpoisuutta on rajoitettu.

Vaalikelpoisuuden rajoitukset koskevat henkilöstön edunvalvonnasta asianomaisella hyvinvointialueella vastaavia henkilöitä. Hyvinvointialueella edunvalvontaa hoitavat kuntia vastaavasti henkilöstöjärjestöjen paikallisosastot, jotka on organisoitu yhdistyksiksi. Paikallisen henkilöstöjärjestön hallituksen tai siihen rinnastettavan toimielimen tehtävänä on yleensä muun muassa hyväksyä paikallinen neuvottelutulos. Vaalikelpoisuuden rajoitus koskee ainakin tällaisen toimielimen puheenjohtajaa. Rajoitus ei koske kaikkia hallituksen jäseniä, vaan ainoastaan päävastuun edunvalvonnasta kantavaa henkilöä. Toiseksi rajoitus koskee niitä henkilöitä, jotka neuvottelevat hyvinvointialueen kanssa virka- ja työehtosopimusratkaisuista tai muuten hoitavat henkilöstön edunvalvontatehtäviä. Tällaisia henkilöitä ovat esimerkiksi paikallisen henkilöstöjärjestön pääluottamusmiehet ja luottamusmiehet. Sen sijaan työsuojeluvaltuutetuilla tai yhteistoimintaelimiin kuuluvilla henkilöstöjärjestöjen edustajilla ei katsota olevan pykälässä tarkoitettuja edunvalvontatehtäviä. Edunvalvonnasta vastaaminen edellyttää, että edunvalvontatehtävät kuuluvat asianomaisen henkilön varsinaisiin tehtäviin henkilöstöjärjestössä. Satunnainen osallistuminen neuvotteluun ei vielä aiheuta vaalikelpoisuuden menetystä, vaan sovellettavaksi tulisivat esteellisyyssäännökset.

- Hyvinvointialuelain 78 §:n 3 momentissa säädetään, että enemmistön aluehallituksen jäsenistä on oltava muita kuin hyvinvointialueen tai hyvinvointialueen määräysvallassa olevan yhteisön tai säätiön palveluksessa olevia henkilöitä. Vaatimus koskee erikseen varsinaisia ja varajäseniä.

Säännöksen perusteluissa todetaan, että kunnissa henkilöstön asemaa kunnanhallituksessa on pidetty yleisesti ongelmallisena ja kunnanhallituksen toimintakykyä heikentävänä. Myös hyvinvointialueella aluehallitus edustaa hyvinvointialuetta työnantajana ja vastaa hyvinvointialueen henkilöstöpolitiikasta. Erityisesti aluehallituksen puheenjohtaja on keskeinen työnantajan edustaja hyvinvointialueella. Jos aluehallituksen puheenjohtaja on samalla hyvinvointialueen työntekijä, hän on päätöksenteon puolueettomuuden näkökulmasta ongelmallisessa kaksoisroolissa. Tämä näkökulma on hyvinvointialuelain perustelujen mukaan tarpeen ottaa huomioon aluehallituksen kokoonpanoa koskevilla poliittisilla neuvotteluilla.

Käytännössä kiintiösäännöstä voidaan soveltaa sellaisilla hyvinvointialueilla, joissa työntekijöitä on mahdollista valita aluehallitukseen. Tällainen tilanne on silloin, jos hyvinvointialueen organisaatiossa henkilöstöä sijoittuu muiden toimielinten alaisuuteen, jolloin kyseiset henkilöt ovat vaalikelpoisia aluehallitukseen, mutta eivät siihen lautakuntaan, jonka alaisina ovat organisaatiossa (ks. seuraava kohta 79 §). Välittömästi aluehallituksen alaista henkilöä ei voida valita aluehallitukseen lainkaan (ks. yllä 78 §:n 1 mom. 1 kohta).

Vaalikelpoisuus muihin toimielimiin

Hyvinvointialuelain 79 §:n 1 momentin mukaan vaalikelpoinen lautakuntaan on henkilö, joka on vaalikelpoinen aluevaltuustoon. Vaalikelpoinen ei kuitenkaan ole

- asianomaisen lautakunnan alainen hyvinvointialueen palveluksessa oleva henkilö (1 kohta);
- henkilö, joka on asianomaisen lautakunnan tehtäväalueella toimivan, hyvinvointialueen määräysvallassa olevan yhteisön tai säätiön palveluksessa (2 kohta);

- henkilö, joka on hallituksen tai siihen rinnastettavan toimielimen jäsenenä taikka johtavassa ja vastuullisessa tehtävässä tai siihen rinnastettavassa asemassa liiketoimintaa harjoittavassa yhteisössä, jos kysymyksessä on sellainen yhteisö, jolle asianomaisessa lautakunnassa tavanomaisesti käsiteltävien asioiden ratkaisu on omiaan tuottamaan olennaista hyötyä tai vahinkoa (3 kohta).

Säännöksen perustelujen mukaan tällä tarkoitetaan asemaltaan vastaavassa asemassa olevia henkilöitä kuin aluehallituksen osalta 78 §:n 1 momentin 4 kohdassa, mutta rajautuen lautakunnan tehtäväalan mukaan.

- Pääasiallisesti henkilöstöasioita hoitavaan toimielimeen sovelletaan, mitä 78 §:n 2 momentissa säädetään.

Säännöksen perustelujen mukaan, jos henkilöstöasiat olisivat hyvinvointialueen hallintosäännön mukaan jonkin muun toimielimen kuin aluehallituksen hoidettavana, tähän toimielimeen sovellettaisiin 78 §:n 2 momentin säännöstä henkilöstön edunvalvonnasta vastaavien henkilöiden vaalikelpoisuudesta.

- Johtokuntaan ja toimikuntaan voidaan valita sellainenkin henkilö, joka ei ole vaalikelpoinen aluehallitukseen ja lautakuntaan tai joka ei ole kyseisen hyvinvointialueen asukas.

Säännöksen perusteluissa todetaan, että johtokuntaan ja toimikuntaan voitaisiin valita periaatteessa kuka hyvänsä äänioikeutettu henkilö eli asemaan tai hyvinvointialueen alueella asumiseen liittyviä rajoituksia vaalikelpoisuuteen ei ole.

Vaalikelpoisuus tarkastuslautakuntaan

Vaalikelpoinen tarkastuslautakuntaan ei ole hyvinvointialuelain 80 §:n mukaisesti:

- aluehallituksen jäsen (1 kohta). Vaalikelpoisuuden rajoitus johtuu aluehallituksen asemasta hyvinvointialueen toimintaa, taloutta ja hallintoa johtavana toimielimenä;
- henkilö, joka on aluehallituksen jäsenen tai hyvinvointialuejohtajan hallintolain 28 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettu läheinen (2 kohta);
- henkilö, joka on hyvinvointialueen tai hyvinvointialueen määräysvallassa olevan yhteisön tai säätiön palveluksessa taikka toimitusjohtajana tai siihen rinnastuvassa asemassa hyvinvointialueen määräysvallassa olevassa yhteisössä tai säätiössä (3 kohta);
- henkilö, joka ei ole vaalikelpoinen aluehallitukseen (4 kohta).

Säännöksen perustelujen mukaan sääntelyssä keskeistä on, etteivät aluehallitukseen tai hallitustyöskentelyyn sidoksissa olevat henkilöt ole vaalikelpoisia tarkastuslautakuntaan. Myöskään hyvinvointialueen tai hyvinvointialuekonsernin palveluksessa oleva henkilö ei ole tarkastuslautakuntaan vaalikelpoinen.

Vaalikelpoisuus hyvinvointiyhtymän toimielimiin ja hyvinvointialueiden yhteiseen toimielimeen

Hyvinvointialuelain 81 §:ssä säädetään vaalikelpoisuudesta hyvinvointiyhtymän toimielimiin. Säännöksen mukaan vaalikelpoinen on henkilö, joka täyttää lain 76 §:n mukaiset yleisen vaalikelpoisuuden edellytykset

(kotikunta, äänioikeus, täysivaltaisuus). Vaalikelpoinen ei kuitenkaan ole 77 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu välittömästi hyvinvointialuetta koskevia valvontatehtäviä hoitava valtion virkamies eikä saman hyvinvointiyhtymän palveluksessa oleva henkilö.

Vaalikelpoisuudesta hyvinvointialueiden yhteiseen toimielimeen säädetään hyvinvointialuelain 82 §:ssä. Hyvinvointialueiden yhteisessä toimielimessä jäsenenä voivat olla asianomaisten hyvinvointialueiden vastaavaan toimielimeen vaalikelpoiset henkilöt.

Vaalikelpoisuuden menettäminen

Hyvinvointialuelain 83 §:n 1 momentin mukaan valinnan tehneen toimielimen on todettava luottamustoimi päättyneeksi, kun henkilö menettää vaalikelpoisuutensa. Valtuutetun osalta päätöksen tekee aluevaltuusto. Säännöksen 2 momentin mukaan luottamushenkilö ei menetä vaalikelpoisuuttaan toimielimeen, jos hänet otetaan väliaikaisesti enintään kuuden kuukauden ajaksi 77–81 §:ssä tarkoitettuun palvelussuhteeseen. Palvelussuhteen kestäessä hän ei kuitenkaan saa hoitaa luottamustointa.

Usein kysyttyä

Mitä eroa on esteellisyydellä ja vaalikelpoisuudella?

Vastaus: Esteellisyys eli jääviys kohdistuu aina tietyn yksittäisen asian käsittelyyn. Esteellisyyssäännöksillä pyritään turvaamaan asioiden käsittelyn puolueettomuutta ja luottamusta päätöksenteon moitteettomuuteen. Mikäli henkilöllä on sellainen suhde viranomaisessa käsiteltävään asiaan tai asianosaisiin, että se vaarantaa hänen puolueettomuutensa, hän on esteellinen eli jäävi. Esteellisyydestä hyvinvointialueen toimielimissä säädetään hyvinvointialuelain 102 §:ssä ja hallintolain 27–30 §:ssä. Esteellinen henkilö ei voi osallistua asian valmisteluun eikä päätöksentekoon. Esteellisen henkilön on ilmoitettava esteellisyydestään. Henkilön on lisäksi toimielimen pyynnöstä esitettävä selvitys seikoista, joilla voi olla merkitystä hänen esteellisyytensä arvioinnissa.

Vaalikelpoisuudessa on kyse siitä, voiko henkilö ylipäätään toimia toimielimen jäsenenä. Vaalikelpoisuutta on lainsäädännössä rajoitettu eräiden henkilön asemaan liittyvien ongelmallisten tilanteiden välttämiseksi jo ennakolta. Hyvinvointialuelain 10 luvussa säädetään yleisestä vaalikelpoisuudesta hyvinvointialueen luottamustoimiin sekä toimielinkohtaisista vaalikelpoisuuden rajoituksista. Vaalikelpoisuuden puuttuessa henkilö ei voi asettua ehdolle ja häntä ei voida valita toimielimen jäseneksi.

Voiko henkilö toimia samaan aikaan kunnan ja hyvinvointialueen luottamustoimessa?

Vastaus: Kyllä voi. Vaalilaissa ei rajoiteta ehdokkaana olemista samanaikaisesti kuntavaaleissa ja aluevaaleissa. Hyvinvointialuelaissa ei rajoiteta hyvinvointialueen alueella sijaitsevan kunnan luottamushenkilöiden vaalikelpoisuutta hyvinvointialueen toimielimiin, vastaavasti kuntalaissa ei rajoiteta hyvinvointialueen luottamushenkilöiden vaalikelpoisuutta.

Osallistuminen luottamushenkilönä sekä kunnan että hyvinvointialueen toimintaan samanaikaisesti on siten lain mukaan mahdollista. Henkilöllä saattaa näin ollen olla luottamustehtäviä, virkatehtäviä tai työtehtäviä

sekä hyvinvointialueella sijaitsevassa kunnassa että hyvinvointialueella. Mahdolliset kunnan ja hyvinvointialueen luottamustehtävissä toimimisesta aiheutuvat esteellisyytilanteet on huomioitava hyvinvointialuelain, kuntalain ja hallintolain esteellisyyssäätelyn mukaisesti.

Hyvinvointialueiden toiminnan käynnistyttyä luottamushenkilöiden niin kutsutuista kaksoisrooleista on aiheutunut hyvinvointialueen aluehallituksen ja lautakuntien kokouksissa esteellisyyttä koskevia tilanteita ja tulkintatilanteita. Nämä ovat liittyneet esimerkiksi palveluverkkoratkaisuihin, voimaanpanolain (616/2021) mukaisiin omaisuusjärjestelyihin sekä kunnan ja hyvinvointialueen välisiin toimitilojen vuokrasopimuksiin. Esteellisyyden käsillä olo ratkaistaan tapauskohtaisesti. Esteellisyyisperusteina on voinut olla esimerkiksi nk. yhteisöjäävi (hallintolain 28.1 § 5 kohta) tai yleislausekejäävi (hallintolain 28.1 § 7 kohta). Esteellisten henkilöiden määrän takia on voinut ilmetä ongelmia myös kokouksen päätösvaltaiseksi saamisessa.

Tilanteesta ei ole tällä hetkellä korkeimman hallinto-oikeuden ennakkopäätöksiä tai muita päätöksiä. Itä-Suomen hallinto-oikeus on käsitellyt palvelustrategiaa ja palveluverkkosuunnitelmaa koskevasta hyvinvointialueen päätöksestä tehdyn aluevalituksen, ja kumonnut päätöksen päätöksessä mainittujen asian käsittelyyn osallistuneiden kaupungin- ja kunnanhallituksen jäsenten ja varajäsenten esteellisyyksien vuoksi (Itä-Suomen hallinto-oikeus 1055/2024 3.5.2024). Päätöksessä katsottiin, että asian ratkaisusta on ollut päätöksessä selostetulla tavalla odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa hyvinvointialueen jäsenkunnille hallintolain 28 §:n 1 momentin 5 kohdassa tarkoitettulla tavalla. Hallinto-oikeus totesi, että ratkaisulla voidaan katsoa olevan erityisiä vaikutuksia hyvinvointialueen jäsenkunnille, niiden alueella oleville palveluille ja siten kyseisten kuntien asukkaille. Päätöksen mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon toimipisteiden sijaintia koskevalla palveluverkkopäätöksellä on vaikutusta paitsi kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon kiinteistöjen käyttöön myös muun muassa kunnassa oleviin työpaikkoihin ja kuntien palvelutarjontaan ja siten kuntien yleiseen elinvoimaan. Ratkaisulla ei ole samanlaista merkitystä kuin korkeimman hallinto-oikeuden ennakkoratkaisulla. (Ks. lisäksi Oikeudellinen selvitys Samanaikainen toiminta luottamustehtävissä kotimaisen julkishallinnon useilla eri tasoilla, Valtiovarainministeriön julkaisuja 2025:1. Esteellisyyttä ja edellä mainittua hallinto-oikeuden päätöstä on käsitelty luvussa 4.4).

Lisätietoja:

Hyvil Oy:n verkkosivuilla käsitellään vaalikelpoisuutta ja esteellisyyttä <https://www.hyvil.fi/hallinto-ja-juridiikka/>

Suomen Kuntaliitto ry on julkaissut verkkosivuillaan ohjeistuksen kaksoisrooleista aiheutuvasta esteellisyydestä [Päivitetty ohjeistus: Henkilön kaksoisroolin aiheuttama esteellisyys | Kuntaliitto.fi](#)

Voiko kunnan luottamushenkilön valita jäseneksi aluehallitukseen tai sen alaiseen lautakuntaan?

Vastaus: Kyllä voi, mutta samanaikaisesti luottamushenkilönä kunnanhallituksessa ja aluehallituksessa ja/tai lautakunnassa toimimisesta voi aiheutua esteellisyytilanteita.

Usein toistuvia esteellisyytilanteita sekä päätöksenteon ristiriitatilanteita on mahdollista ja suositeltavaa välttää jo ennakolta aluehallituksen, kunnanhallituksen ja lautakuntien jäsenten valintoja tehtäessä. Hallinnon puolueettomuus edellyttää, että toimielimen jäsenenä kunnissa ja hyvinvointialueilla ei ole henkilöitä, joiden puolueettomuuteen kohdistuu epäilyjä. Lisäksi tätä edellyttävät hallinnon toimivuus ja päätöksenteon

tehokkuus. On kuitenkin huomattava, että esteellisyystilanteet vaativat aina tapauskohtaista arviointia. Kunnan ja hyvinvointialueen itsehallintoon kuuluu päättäminen hallinnosta ja toimielimistä.

Koska vaalikelpoisuusrajoituksia kunnan ja hyvinvointialueen luottamushenkilönä samanaikaisesti toimimiselle ei ole laissa säädetty, kysymys on etenkin poliittisesta harkinnasta. Tämä näkökulma on tarkoituksenmukaista ottaa huomioon aluehallituksen kokoonpanoa koskevissa poliittisissa neuvotteluissa. Valinnoista on suositeltavaa käydä niin kutsutut pelisääntökeskustelut esimerkiksi valtuustoryhmien välillä. Yksi tapa on tehdä esimerkiksi valtuustosopimus, jossa on mahdollista ennalta sopia päällekkäisten roolien välttämisestä.

(Ks. myös edelliset kysymykset).

Voidaanko aluehallitukseen valita hyvinvointialueeseen palvelussuhteessa olevia henkilöitä?

Vastaus: Aluehallitus edustaa hyvinvointialuetta työnantajana ja vastaa hyvinvointialueen henkilöstöpolitiikasta. Tästä syystä hyvinvointialueen henkilöstön sekä henkilöstön edunvalvonnasta vastaavien henkilöiden vaalikelpoisuutta aluehallitukseen on eri tavoin rajattu.

Aluehallituksen vaalikelpoisuuden rajautumiseen vaikuttaa hyvinvointialueen toimielinrakenne. On huomattava, että hyvinvointialuelaki ei edellytä jotain tiettyä toimielinrakennetta, vaan lakisääteisiä toimielimiä lukuun ottamatta toimielinrakenne on hyvinvointialueen päätettävissä.

Vaalikelpoisuuden edellytyksenä on kaikissa tilanteissa vaalikelpoisuus aluevaltuustoon (77 §). Näin ollen hyvinvointialueen eri tehtäväalueilla johtavassa tehtävässä tai sellaiseen rinnastettavassa vastuullisessa tehtävässä toimivat henkilöt eivät ole vaalikelpoisia aluehallitukseen. Sama koskee hyvinvointialueen määräysvallassa olevissa yhteisöissä vastaavassa asemassa olevia henkilöitä.

Aluehallitukseen vaalikelpoinen ei hyvinvointialuelain 78 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan ole välittömästi aluehallituksen alaisena toimiva hyvinvointialueen palveluksessa oleva henkilö. Säännöksen perustelujen mukaan organisatorisesti aluehallituksen alainen ei voi samaan aikaan toimia aluehallituksen jäsenenä. Aluevaltuuston päättämästä organisaatorakenteesta voi aiheutua se, että hyvinvointialueen palveluksessa oleva henkilöstö on laajasti aluehallituksen alaista, jolloin heitä koskee hyvinvointialuelain 78 §:n 1 momentin 1 kohdan mukainen vaalikelpoisuusrajoitus. Jos aluehallituksen alaisena ei ole lautakuntia, tai jos niiden alaisena ei ole henkilöstöä, tällöin henkilöstö toimii välittömästi aluehallituksen alaisena, eikä näin ollen ole vaalikelpoinen aluehallitukseen. Tätä koskien on myös kaksi hallinto-oikeuden samansuuntaista ratkaisua, joista toisesta on tehty valitus/haettu valituslupaa korkeimmalta hallinto-oikeudelta.

Vastaava rajausta koskee hyvinvointialueen määräysvallassa olevan yhteisön palveluksessa olevaa henkilöä, joka toimii hyvinvointialueen palveluksessa olevaa henkilöä vastaavassa asemassa (78 §:n 1 mom. 2 kohta).

Jos aluehallituksen alaisena toimii lautakunta, jonka alaisena on hyvinvointialueeseen palvelussuhteessa olevaa henkilöstöä, tällainen henkilö ei ole vaalikelpoinen asianomaiseen lautakuntaan, mutta voi tietyin edellytyksin olla vaalikelpoinen aluehallitukseen. Tällöin on huomattava, että enemmistön hallituksen jäsenistä tulee olla muita kuin hyvinvointialueen tai hyvinvointialueen määräysvallassa olevan yhteisön palveluksessa olevia henkilöitä (78 §:n 3 momentti). Lisäksi on huomattava, että henkilö, joka lautakunnan esittelijänä tai muutoin vastaa aluehallituksen käsiteltäväksi tulevista asioista, ei ole vaalikelpoinen aluehallitukseen (78 §:n 1 momentti 3 kohta).

Voidaanko hyvinvointialueen toimielimeen valita henkilöstön edustajia?

Vastaus: Toimielinten kokoonpanon osalta valtuusto voi päättää, että johtokunnan jäsenet tai osa jäsenistä valitaan aluevaltuuston määrittämien perusteiden mukaisesti hyvinvointialueen asukkaiden, henkilöstön tai palvelujen käyttäjien esityksestä. Muiden toimielinten osalta henkilöstön edustajia ei tässä merkityksessä voida valita, vaan kaikki toimielimen jäsenet ovat oikeuksien, velvollisuuksien ja vaalikelpoisuuden suhteen luottamushenkilöinä keskenään samassa asemassa.

Henkilöstön edunvalvonnasta vastaavien henkilöiden vaalikelpoisuutta rajataan eräiltä osin. Henkilöstön edunvalvonnasta asianomaisella hyvinvointialueella huolehtivan yhteisön hallituksen tai siihen rinnastettavan toimielimen puheenjohtaja ei ole vaalikelpoinen aluehallitukseen eikä toimielimeen, joka pääasiallisesti hoitaa henkilöstöasioita. Vaalikelpoinen ei myöskään ole henkilö, joka yhteisön neuvottelijana tai muussa vastaavassa ominaisuudessa vastaa sen edunvalvonnasta. Tällaisia henkilöitä ovat tavallisesti esimerkiksi paikallisen henkilöstöjärjestön pääluottamusmiehet ja luottamusmiehet. Edunvalvonnasta vastaaminen edellyttää, että edunvalvontatehtävät kuuluvat asianomaisen henkilön varsinaisiin tehtäviin henkilöstöjärjestössä. Satunnainen osallistuminen neuvotteluun ei vielä aiheuta vaalikelpoisuuden menetystä, vaan sovellettaviksi tulevat esteellisyyssäännökset.

Lisätietoja:

Samanaikainen toiminta luottamustehtävissä kotimaisen julkishallinnon useilla eri tasoilla: Oikeudellinen selvitys, valtiovarainministeriön julkaisuja 2025:1 <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/166069>

Kuntaliiton yleiskirje 9/2024 Kuntien vaaliviranomaisten tehtävät kunta- ja aluevaaleissa, vaalirahoitus ja vaalien ulkomainonta <https://www.kuntaliitto.fi/yleiskirjeet/2024/kuntien-vaaliviranomaisten-tehtavat-kunta-ja-aluevaaleissa-vaalirahoitus-ja>

Kuntaliiton yleiskirje 12/2024 Vaalikelpoisuus valtuustoon
<https://www.kuntaliitto.fi/yleiskirjeet/2024/vaalikelpoisuus-valtuustoon>

Kuntaliiton yleiskirje 2/2025 Kunnanhallituksen, lautakuntien ja muiden toimielinten valinnat
<https://www.kuntaliitto.fi/yleiskirjeet/2025/kunnanhallituksen-lautakuntien-ja-muiden-toimielinten-valinnat>

Kuntaliiton yleiskirje 3/2025 Kuntayhtymän toimielinten valinta
<https://www.kuntaliitto.fi/yleiskirjeet/2025/kuntayhtymän-toimielinten-valinta>

Hyvil Oy:n yleiskirje Vaalikelpoisuus aluevaltuustoon <https://www.hyvil.fi/vaalikelpoisuus-aluevaltuustoon/>

Hyvil Oy:n yleiskirje Vaalikelpoisuus hyvinvointialueen toimielimiin (pl. aluevaltuusto)
[Yleiskirje_vaalikelpoisuus-muut-toimielimet-kuin-aluevaltuusto.pdf](https://www.hyvil.fi/yleiskirjeet/vaalikelpoisuus-muut-toimielimet-kuin-aluevaltuusto.pdf)

Oikeusministeriön vaalisivut <https://vaalit.fi/etusivu>